

ויצא: זהות בן ע"פ התדמות

בראשית רבה (וילנא) פרשת ויצא פרשה עג ס"י

ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולו וערמון, חוטר חיור דלוז ודדליף, כך היה אבינו יעקב נותן את המקלות בשקתות המים והיתה בהמה באה לשתות ורואה את המקלות ונרתעת לאחוריה והזכר רובעה והיתה יולדת כיוצא בו, א"ר הושעיה נעשו המים זרע בתוך מעיהם ולא היו חסירות אלא צורת הולד בלבד, מעשה בכושי אחד שנשא לכושית אחת והוליד ממנה בן לבן, תפס האב לבן ובא לו אצל ר' א"ל שמא אינו בני א"ל היה לך מראות בתוך ביתך א"ל הן א"ל שחורה או לבנה א"ל לבנה, א"ל מיכן שהיה לך בן לבן, א"ר הונא דבית חורון מלאכי השרת היו טעונים מתוך צאנו של לבן באים ונותנים בתוך צאנו של יעקב, הה"ד שא נא עיניך וראה כל העתודים העולים על הצאן עולים על הצאן אין כתיב כאן אלא העולים מאליהם היו עולים, ר' תנחומא אמר שטף של גשמים, רבנן אמרי ענני כבוד, ובהעטיפי הצאן לא ישים והיו העטופים ללבן, ר' יוחנן וריש לקיש, רבי יוחנן אמר בכירייה דלבן, ריש לקיש אמר לקישיא דלבן.

במדבר רבה (וילנא) פרשת נשא פרשה ט סל"ד

שאל מלך ערביים את רבי עקיבא אני כושי ואשתי כושית וילדה בן לבן אהרגנה שזינתה תחתי אמר לו צורות ביתך שחורות או לבנות אמר לו לבנות אמר לו כשהיית מתעסק עמה נתנה עיניה בצורות הלבנות וילדה כיוצא בהן ואם תמה אתה בדבר למוד מצאנו של יעקב אבינו שמן המקלות היו מתיחמות שנאמר (בראשית ל) ויחמו הצאן אל אל המקלות והודה מלך ערביים לרבי עקיבא.

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת תולדות אות א

בא וראה כח השלום שבשעה שנתטלטה שרה מיד פרעה ליד אבימלך ונתעברה ביצחק היו אומות העולם אומרים הלבן מאה שנה יולד אלא היא מעוברת מאבימלך או מפרעה והיתה חשד בלבו של אברהם על אלו הדברים מה עשה הקב"ה אמר למלאך הממונה על יצירת הוולד עשה כל אקונין שלו כדמות אביו כדי שיעידו הכל שהוא בנו של אברהם מנין ממה שקראו בענין אלה תולדות יצחק בן אברהם ממשמע שהוא אומר יצחק בן אברהם איני יודע שאברהם הוליד את יצחק ומה ת"ל אברהם הוליד את יצחק שכל הרואה אברהם היה אומר בודאי שאברהם הוליד את יצחק ממה שהיה קלסתר פניהם דומין זה לזה לכך נאמר אברהם הוליד את יצחק.

שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן קסא

כזה"ט לכבוד הרב המאה"ג מוהרמ"ק

מכתבו הגיעני ומרוב טרדותי לא מצאתי מרגוע להשיבו עד היום והש"י ינחינו במעגלי צדק, ע"ד שאלתו באיש א' שדר עם אשתו יותר מעשרה שנים והאשה הוא /היא/ צנועה ובת גדולים ועד ה' שנים לא ילדה שום ולד ואח"כ בא אצלו איש קרובו ולן בביתו (בחדר שישן בו עם אשתו) כמה לילות ואז נתעברה אשתו וילדה ולד ואחר ב' שנים נתישב אותו קרוב בעירם ופ"א בל"ט =בליל טבילה= נתאחרה האשה מלבוא לביתה יותר מהנהוג ואז נתעברה שנית וילדה ולד וב' הבנים צורתם נדמה לתואר האיש הקרוב והבעל לבו נקפו יען יודע בנפשו שנחלש לו אבר המשגל מלהיות יורה כחץ ועפ"י רוב א"י להכניס האבר כולו רק בהעראה ומעט יותר ואם כי אולי בל"ט שנתעברה אולי הכניס כל האבר אך יודע שגם אז לא הגיע לגבורות כ"כ להיות יורה כחץ והנה בגוף הענין אם האשה יכולה להתעבר בהעראה תלוי במחלוקת רש"י ותוס' יבמות נ"ה ב' ועמל"מ פ"א מאישות ה"ד וכבר האריך השעה"מ פ"ג מא"ב להוכיח שגם דעת רמב"ם כרש"י ע"ש בה' ט"ו וע"ע בס' בני

אהובה פט"ו מאישות ותשו' מהרי"א אסאד חיו"ד סי' רל"ח מ"ש בזה וא"כ ה' מקום לדון דתליא בדין ספק ממזר מכח פלוגתא דרבוותא המבואר בשעה"מ פ"ג מגירושין וע' תשו' ב"א א"ע סי' ב' אך בנ"ד הרי הוא מסופק אולי בל"ט הנ"ל הכניס כל האבר וא"כ מוקמי' להאשה בחזה"ת אבל דא עקא שהרי הוא אומר שיודע בנפשו שאינו יורה כחץ בשום פעם ואף דמבואר ביבמות ס"ה ע"א דהוא לא קי"ל ביורה כחץ אבל י"ל דהיינו אם היא מכחישתו ואומרת שאינו יורה כחץ והוא אומר שהוא יורה בזה י"ל דאיהו לא קי"ל משא"כ כשהוא אומר שיודע שאינו יורה שפיר י"ל דקי"ל ובפרט היכי דאין האשה מכחישתו וע' רשב"א וריטב"א דבאומר שיודע בנפשו שא"ר להוליד שאינו יורה כחץ או בזקן נאמן על עצמו ואין כופין אותו לגרש או לישא אשה וע"ש בנימק"י, אבל אין ראי' מזה לענין שיהא נאמן נגד אשתו להחזיקה במזנה כמובן ובפרט בזה"ז דאינו נאמן משום חדר"ג גם י"ל דהם מיירי שבדק א"ע בחוץ ע"י הו"ל = הוצאת זרע לבטלה = וראה שאינו יורה כחץ אבל ע"י בעולה /בעילה/ י"ל דלא קי"ל אם היא מכחישתו ובעיקר הדין נ"ל שיחקור וידרוש מאשתו ואם תודה לו יגרשנה אבל לא יהי' הבנים ממזרים כיון שבנ"ד כבר הוחזקו בכשרות ע"פ האב בהכנסתו לבריתו של א"א ומי שבירך וכדומה וד"ז מבואר ברמ"א סי' ד' סכ"ט וגם בצירוף שאר טעמים שבתשו' רע"א סי' קכ"ח ופת"ש סקל"ז ואם לא תודה לו יוכל לדור עמה דמדינא אינו נאמן לנגדם ובפרט שהרי כמה שנים דר עמה וא"א מע"ר = ואין אדם משים עצמו רשע = והגם שיש לדון בזה בענין אאמע"ר מ"מ בנ"ד נגד חדר"ג בודאי אינו נאמן.

ומ"ש שצורת הבנים דומה לפני הנחשד הנ"ל הגם שבב"ר ורשי' פ' תולדת אמרו שע"ז הכל העידו ביצחק שהוא בן אברהם היינו שבעיני הבריות נראה כן אבל מ"מ לדינא אין מזה הכרע שהרי מצינו במד"ר פ' ויצא פע"ג ופ' נשא פ"ט בעובדא דמלך ערביים שע"י צורה שבבית יתכן להיות כן וע"י הרהור ומחשבה גם העירוני מהא דיבמות ע"ח ב' דמזמר דלא ידוע לא חי ואני מצאתי בב"ר פ' נשא פ"ט דאינו חי יותר מל' יום א"כ הא דאב נאמן לומר זה אינו בני י"ל דהיינו כשאומר תיכף כשנולד אבל אם כבר חי ל' יום קודם שנודע ונתפרסם שהוא ממזר אינו נאמן אבל י"ל דהש"י יודע עתידות שיתפרסם ע"י אביו ולא יבא למכשול להתערב בישראל לכן הוא חי יותר משלשים יום והא דאר"ה שם דא"ח ל' יום היינו כשאינו עתיד להתפרסם ועפ"ז י"ל דבנ"ד שאינו עתיד להתפרסם שהרי אין האב נאמן א"כ שוב יש הוכחה שאינם ממזרים דאל"כ לא ה' חיים וכיון שמדינא אינו נאמן דאף שהי' לו החשד בלבו גם מקודם מ"מ עכ"פ כיון ששתק ולא הגיד בב"ד אינו נאמן ושוב איכא הוכחה ממה שהבנים חיים.

סוף דבר כי מצד ההלכה הבנים כשרים גם אם תודה האשה ואם לא תודה האשה בודאי אינו נאמן לאסרה עליו כיון דיש חדר"ג וכמש"ל.

שו"ת רדב"ז חלק ג סימן תרלד (אלף נט)

אלף נט) שאלת ממני ידיד נפשי על המשפט ששפט שלמה הע"ה בין שתי הנשים זונות דכתיב וישמע העם את המשפט אשר שפט וכו' ומה החכמה היתרה שיש במשפט הזה אין זה כי אם תחבולה מן התחבולות ויש בזמננו מי שיודע לעשות תחבולות כאלה וזולתם. ואין לומר מפני שיצאת בת קול ואמרה היא אמו ולפיכך יראו ממנו מפני שמן השמים מסכימים עמו שהרי הכתוב מעיד כי מפני המשפט יראו ממנו ולא מפני הבת קול:

תשובה יפה שאלת וכבר קדמך ר' יצחק אברבנאל ומה שתירץ אינו נכון בעיני תדעהו מספרו אבל מה שנראה לי כי המלך שע"ה הכיר את אם הילד מכמה בחינות חדא שהכיר פרצוף הילד החי דומה לפרצוף האשה אשר תובעת אותו ופרצוף הילד המת דומה לפרצוף האשה אשר בידה הילד החי עוד הכיר את טבע האשה התובעת שהיא קצת התנועה זריזה וזהירה ולא שכבה על בנה ואת האשה האחרת הכיר בה הפך זה ושפט בדעתו כי המת בנה של זו.

שו"ת לבושי מרדכי אבן העזר מהדורה קמא סימן כ

בן אשה שדומה במראה וקול לאיש זר שרגילה לדבר עמו דברים שלא כדרך אשה צנועה אם יש חשש פסול על הבנים ואם נאסרת לבעלה¹³

שלום וכל טוב על ראש אהוב נפשי ה"ה כבוד הרבני הגדול מו"ה יצחק מאיר נ"י
אחדש"ת, הנני במודע כי מכתב מעכ"ת בא לידי, והציע לפני דבר חידוש ונפלא במו"מ של הלכה ולמעשה.
ותמה אני מה ראה מע"כ כי נשא עיניו להיות תהי על קנקן ריקן כמוני, ולמה לא יפנה בדבר חידוש כזה להציע
פני גדולי מדינה נ"י אשר להם אוצר ספרי שאלות ותשובות אפשר כי המצא תמצא בהם, כי בעניי אשר
הכינותי תחת ידי חפשתי ולא מצאתי, ולכן לא באתי רק לעורר באיזה דברים ראשי פרקים. בעובדא באיש
אחד בן תורה ירא וחרד ב' פעמים מצא אשתו משחקת עם אדם בדברים אשר לא כן בבנות ישראל הצנועות.
והנה צריך לעיין אם לא הוו מדברים הדברים כיעורים אשר נזכרים במס' יבמות דף כ"ד [ע"ב], והובא
באה"ע ז"ו סי' י"א [ס"א], אע"ג דקיימ"ל דבלא עדים על הכיעור אפ"ל לדעת הרמ"א שמחמיר כדברי השאלות
[פנחס שאילתא קלד] ומרדכי [יבמות סי' טו] דאין מוציאם מתחת בעלה, מ"מ ה"י ראוי לצרף לנידון, שנמצא
דבר פלא כי בנו של האיש דומה בתואר וצורת פנים וגם בטביעות עינא דקלא נשמע כמו של הנחשד. ומעכ"ת
לא ביאר לנו בזה, רק עיקר שאלתו על הדמיון צורה וקול.

והנה מראה הדומה ודאי כי מילתא הוא, באשר מצינו לחכמינו ז"ל במדרשים לטובה ולטהורה פ' תולדות
[בראשית כה, יט] אברהם הוליד את יצחק, הביא רש"י ז"ל כי מפני ליצני הדור צר קלסתר פניו של יצחק
דומה לאברהם, והעידו הכל כי אברהם הוליד את יצחק, אלמא סימנא כזה מילתא הוא, עד שהעידו הכל מתוך
כך אברהם הוליד את יצחק, וכן מצינו במדרש רבה פ' נשא [ט, א] גם בהיפך, וז"ל המדרש, וכן הוא אומר
[איוב כד, טו] ועין נואף שמרה נשף לאמור לא תשורנו עין וכו', מאי וסתר פנים, ישים הקב"ה שהוא יושב
בסתר ישים פנים של נואף באותו עובר, לפי שנואף ונואפת רוצין שלא תתעבר אלא שיעשו תאותן בלבד,
והקב"ה מפרסמן בעולם כדי שידעו הבריות ויאמרו פנים של זה פני הנואף, שצר צורת העובר בדמות הנואף,
הוי וסתר פנים ישים. אלמא דגם להיפך סימן מראה פנים מילתא הוא עד שהבריות אומרים. ופלא בעיני שלא
מצאתי בדברי הפוסקים שהעירו בענין חששא בזה, אם כי הוא מדברי הגדה, מ"מ הלא דבר להעיר ולצרף
לשאר חששות. ...

ומ"מ בלא זה יש למצוא מקום להכשיר ג"כ האשה לבעלה כמ"ש מעכ"ת, דמשום דנתנה מחשבתה ורעיוניה
על האיש הנ"ל בימי עבודה נהווה צורת הולד לצורתו, ואני מצאתי ג"כ במד"ר פ' נשא [ט, ל"ד] וז"ל, אמרו
רבתינו בזמן שהאשה מייחדת עם בעלה ומשמשת עמו ונתנה עינה באיש אחר אין לך נואף גדול מזה, זה
נאמר [יחזקאל טז, לב] תחת אישה, וכי יש מזנה תחת אישה, אלא כגון זו שאל מלך ערביים את ר' עקיבא, אני
כושי ואשתי כושית וילדה בן לבן, אהרגנה שזינתה תחתי. אמר לו ר"ע צורת ביתך שחורות או לבנות, אמר לו
לבנות, א"ל כשהיית מתעסק עמה נתנה עיניה בצורת הלבנות וילדה כיו"ב, ואם תמה אתה בדבר למד מצאנו
של יעקב שנאמר [בראשית ל, לט] ויחמנה הצאן, והודה המלך לר"ע. גם כאן רמז משה רבינו ע"ה בתורה
תחת אישך כי נטמאת, לא ע"ז אנו משביעין אותך בלבד אלא מה שטית מבלעדי אישך, הרי דברי המדרש כי
גם בכושי אשר עליו נאמר [ירמיה יג, כג] היהפוך כושי עורו, מ"מ בשעה נתינת לבה על הצורות תתהפך
החומר חותם צורה לצורת המחשבה. וא"כ גם באשה זו שכמה פעמים היא דברה עם האיש הנ"ל ונתנה עיניה
בו, וע"כ וודאי דבר רגיל הוא, דאל"כ האיך הציל ר"ע האשה של הכושי מדינא, דהא איסור אשת איש נהוג
בבן נח, כדאמרינן בסנהדרין [נז ע"א] ופסקו הרמב"ם פ"ט מה' מלכים [ה"ה], וגם בן נח נהרג ע"פ עד אחד,
ורובא עדיף מעד אחד, כמ"ש האחרונים בפנ"י [קדושין סג ע"ב ד"ה אמר רב] ושב שמעתתא [שמעתא ד
פ"כ]. א"כ ע"כ דבר רגיל הוא דדומה צורה לצורה ע"י תפיסת מחשבה, ואין זה סתירה למדרש הנ"ל, די"ל
דמ"מ הבריות אומרות כן ולמען תוסרה, דעכ"פ איסורא עבדא.

קידושין עו:

חכמים אומרים כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות

בית שמואל שם ב ס"ק ג

בחזקת כשרות. בטור כתב בשם הרמ"ה מי שאין משפחתו ידועה לנו לא אמרינן שהוא בחזקת כשרות כי חיישינן שמא ממזר או עבד הוא וצריך ראייה ליוחסין וכ"כ המגיד פ"כ ה"ה בתירוץ ראשון דאף הרמב"ם ס"ל כן וכן משמע ברש"י פ"ב דכתובות, ותוספת והרא"ש והר"ן ס"ל אפילו מי שאין משפחתו ידועה לנו לא חיישינן שמא ממזר הוא אלא לענין חשש כהונה צריך ראייה והב"י וב"ח מחולקים בפ"י דבריהם כי י"ל חשש כהונה היינו לשמש ע"ג מזבח צריך ראי' אבל לישא לכהן אין חוששים משום חללה גם י"ל אפילו לישא לכהן נמי איכא חשש שמא חללה היא, והמגיד כתב שם לתירוץ שני דהרמב"ם ס"ל אפילו לישא לכהן חיישינן שמא חללה היא, ולכאורה קשה דהא משמע מרמב"ם פ"ט ובסמוך הביא לשונו דוקא כשנים מעידים שנתערב משפחה חלל אז חיישינן משום חלל אבל בלא עדים לא חיישינן ואפשר כוונת המגיד בתירוץ השני ג"כ אם משפחתו א"י לנו ס"ל להרמב"ם דחיישינן שמא חלל הוא לא חיישינן משום ממזר ולתירוץ הראשון ס"ל להרמב"ם אם אין משפחתו ידוע לנו חיישינן משום ממזר ושני תירוצים שלו איירי דאין משפחתו ידוע לנו ובסמוך איירי דמשפחתו ידוע לנו גם י"ל כשיש עדים שנתערב חלל אז צריכים בדיקה ד' אמהות אבל כשליכא עדים א"צ בדיקה ד' אמהות, ובסימן אח"ז מבואר דהמחבר נמי ס"ל מי שאין משפחתו ידוע לנו חיישינן שמא ממזר הוא לכן יש להחמיר מי שא"י לנו יש לחוש שמא ממזר הוא ולישב הסוגיא ודברי הטור הארכתי, וע"א נאמן לענין תרומה דרבנן ולנ"כ אבל לא להשיאו אשה ועיין לקמן:

תוספות פסחים ג: ד"ה ואנא

ואנא אכילנא משופרי שופרי - מכאן אין ראייה שנאמין לכל הבא לפנינו ואומר ישראל אני דשאני הכא דרוב ישראל היו ואזלינן בתר רובא אך יש להביא ראייה מפרק החולץ (דף מה. ושם) דאמר ליה זיל גלי או נסיב בת מינך וכן מההוא דאתא לקמיה דרבי יהודה ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי אמר ליה נאמן אתה לפסול את עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך והיינו משום דמצוי למימר ישראל אני והא דאמר בהחולץ (דף מו:) מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלנו תלמוד לומר אתך במוחזק לך התם מיירי במוחזק לן באבהתיה שהם נכרים דאי לאו הכי נאמן במיגו דאי בעי אמר ישראל אני.

יבמות מו: - מז.

ת"ר מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלנו ת"ל אתך במוחזק לך בא ועדיו עמו מנין ת"ל (ויקרא יט, לג) וכי יגור אתך גר בארצכם.

אין לי אלא בארץ בח"ל מנין תלמוד לומר אתך בכל מקום שאתך אם כן מה ת"ל בארץ בארץ צריך להביא ראייה בח"ל אין צריך להביא ראייה דברי ר' יהודה וחכמים אומרים בין בארץ בין בחוצה לארץ צריך להביא ראייה. בא הוא ועדיו עמו קרא למה לי אמר רב ששת דאמרי שמענו שנתגייר בב"ד של פלוני סד"א לא ליהמנייהו קמ"ל

תוספות נדפס ביבמות מז. ד"ה במוחזק

אומר רבינו תם דדוקא בדידעינן דהוה עובד כוכבים מעיקרא דאי לא הוה ידעינן מהימן מגו דאי בעי אמר ישראל אני דמהימן כדמשמע בריש מסכת פסחים (דף ג: ושם) גבי ההוא עובד כוכבים דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים ואין לומר שאני התם דהוה סמכי ארובא דהוה ישראל דהא בכל מקום נמי איכא רובא דרוב הבאין לפנינו בתורת יהדות ישראל הם ועוד ראייה משמעתיך דאמר ליה ר"י אי אתה נאמן לפסול את בניך ואיהו גופיה כשר אלא דשוי נפשיה חתיכה דאיסורא אבל אם בא על בת כהן לא פסלה כדפ"ל לעיל ומההיא דלעיל (דף מה.) דא"ל זיל גלי אין ראייה דשמא לא היו בודקים אלא אם הוא ישראל אם לאו אבל במשפחתו לא היו בודקין.

ריטב"א שם מז. ד"ה בין בארץ בין בחוצה לארץ צריך להביא ראייה

הקשה ר"ת ז"ל וליהימן במגו דאי בעי אמר ישראל אני כדמוכח מההוא גוי דסליק ואכיל פסחים בירושלים בפ"ק דפסחים והפה שאסר הוא הפה שהתיר, ות"י דהכא מיירי בדמוחזק לן שהוא גוי, הא לאו הכי כל שבא ואמר ישראל אני או גר אני נאמן וסומכים עליו לכל דבר דמילתא דעבידא לאיגלווי היא ולא משקר וכן מעשים בכל יום

באר היטב על שולחן ערוך אבן העזר ב ס"ק ד

בטור כ' בשם הרמ"ה מי שאינו משפחתו ידוע לנו לא אמרינן שהוא בחזקת כשרות לכן יש להחמיר ב"ש: וכ"כ בה"י מי שבא מארץ אחרת הן איש או אשה או בחור או בתולה או אלמן או אלמנה צריך ראייה שהוא ישראל ואף שמתנהגים כדת ישראל ומדברים בלשוננו ויודעים בכל טוב היהודים אעפ"כ צריכין ראייה וכן הוא תקנות מדינות ליטא שאין לסדר שום קידושין אא"כ שיש לו ראייה שהוא ישראל ומאיזה משפחה ע"ש: וכ"כ מהרי"ט בתשובה ח"א סימן קמ"ט ע"ש.

חזון איש

(ה) הגרי"ח ז"ל [הוצא סק"י] שם כתב דאם אינו מכיר שפת
היהודים אף שאומר שהוא ישראל אינו נאמן ואין
כאן רוב כבאין לפנינו בתורת יהדות ישראל הם, ולכן אינו נאמן
לומר גר הוא צמנו, ונראה דכתי קים ל"י למדן ז"ל במקום בנידון
ושפתו אצל אי אפשר נכלול כלל זה דברנה יהודים שפיתים
בשפה אחרת אם כן יהודים נשמעין או רבים, ורוב כבאין בתורת
יהדות ישראל הם בכל לשון.

מן הראוי להדגיש, שלדעת הגרי"ש אלישיב (הובא בתחומין ו', עמ' 424) אין רשות לסמוך על דין רוב, אלא לגבי כל מקרה פרטי שבא לפנינו, אבל על מנהיגי הציבור ומערכת בתי הדין, מוטלת החובה לדאוג לברר עד כמה שביכולתם, כדי שלא יתערבו גויים בכרם בית ישראל, ואין להם רשות לסמוך לכתחילה על דין "כל דפריש מרובא פריש". וכשם שחובה על הציבור לכוון מערכת כשרות שתמנע הכנסת פירות ערלה לשוק, אף שאולי אפשר יהיה לסמוך על דין "כל דפריש מרובא פריש", עיי"ש ראייתו מחולין (קמ, א) "לא אמרה תורה שלח לתקלה".

ולענין דין 'איכא לברורי' ברובא דאיתא קמן, ברמב"ן חולין (ג, ב) נטה לומר דאף בו קיים דין 'איכא לברורי', וכ"כ: "ולא אמרו רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם אלא היכא דליתיה קמן, אבל איתיה קמן צריך למבדקיה, וקבלה היא ונקבל בסבר פנים יפות שאין סומכין על רוב גרוע ושמיעוטו מצוי אלא במקום דלא אפשר, ואפילו לרבנן דלא חיישי למיעוטא, ובתשע חנויות דהוא רובא דאיתיה קמן נמי מסתברא דלא אזלינן בתר רובא אלא היכא דליכא דידע, אבל ודאי צריך הוא לשאול החנוונים אם יש מי שידוע שהיא אסורה או מותרת, דהא גבי יוחסין לא סמכו על הרוב אלא תרי רובי בעינן (כתובות טו, א), והיאך אפשר שבאיסורין הולכין אחר הרוב ועשאוהו כוודאי לכתחלה וגבי יוחסין לא סמכו עליו כלל".

אמנם עי' תוס' (ב"ב כג, ב ד"ה חוץ) וברש"ש שם, דמוכח דאין דין 'איכא לברורי' ברובא דאיתא קמן, ועדיין צריך בירור.

ג. רוב אחד ותרי רובי

מעלה עשו ביוחסין

יש לדון עוד, דלכאורה דברי הראשונים שסמכו על הרוב לפסוק מכוחו שישראל הוא, ודאי קיימים לענין הדאורייתא, אבל מדרבנן מצינו שעשו מעלה ביוחסין שלא לסמוך על רוב אחד עד שיהיה 'תרי רובי', כמפורש בכתובות (טו, א) והובא להלכה בטוש"ע (סי' ו סעי' יג). וכן מפורש בגמ' (שם, ב) שהמוצא תינוק מושלך אפילו במקום שרובם ישראל וכל דפריש מרובא פריש, לגבי יוחסין דינו כספק עד שיהיה תרי רובי. וכן נפסק להלכה בטוש"ע (סי' ד סעי' לג).

מלשון התוס' דלעיל משמע שדבריהם אמורים לא רק לענין דין דאורייתא, וכן מצינו בעוד כמה מקומות שסמכו חכמים על רוב להכשיר ולא הצריכו תרי רובי, וכדלהלן. מי שבא לפנינו ואין מכירים אותו, לדעת רוב הראשונים אין חוששים שמא ממזר הוא (עי' בזה באריכות להלן), ולכאורה הטעם הוא משום דאזלינן בתר רוב, שרוב ישראל כשרים (עי' להלן שם הכרח לזה, דאין הטעם משום שמכירים ישראל ממזרים שביניהם) ולא החמירו ממעלת

"והנה בזמנינו אשר לדאבון ליבנו ישנם כאלה הקוראים בשם "יהודי" גם למי שאביו יהודי ואמו נכריה, כמו הריפורמים, והנגררים אחריהם מבני פריצי עמינו, צריכים לחקור ולדרוש אחר מי שמצהיר בפנינו שהוא יהודי, אם אכן אמו יהודיה, וכן אם אמו וכו', עד שיתברר למעלה מכל ספק שהצהרתו שהוא יהודי תואמת לאמת, שהוא יהודי על פי ההלכה המיוסדת על אדני פז של תורתנו הקדושה, מבלי שיוכל אחר כך להתחמק ולומר שהתכוין לומר שהוא יהודי על פי חוק של אומות העולם שהולכים אחר האב. וכן יש לברר היטב בעדות עד שבא להעיד על פלוני שהוא יהודי, ולעשות דרישה וחקירה כראוי על אמו של פלוני זה, ואם אמו וכו', עד שיתברר באמת שהוא יהודי לפי ההלכה. ולא להסתפק באמירה סתמית שהוא יהודי וזה ברור. ואם יש תעודת לידה, נראה דמהני מדין ערכאות לא מרעי נפשיהו, שהרי אין צורך כאן בעדות ממש, ונאמן על עצמו לומר ישראל אני, וא"כ גם עדות מתוך הכתב מהני, וכמו שאמרו בגיטין (עא.) חרש המדבר וכו'."

הר"ן על הרי"ף מסכת כתובות דף ט עמוד ב

לא עבד עובדא בנפשיה. פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונתנה אמתלא לדבריה ופירש ממנה עד שטבלה וגרסינן בירושלמי כהדא שמואל בעא איזדקוקי באיתתיה אמרה ליה טמאה אני למחר אמרה ליה טהורה אני אמר לה אתמול טמאה ויומא דין טהורה אמרה לא איתותב חילי ההיא שעתא ובהאי עובדא אמרי' בגמ' דלא עבד שמואל עובדא בנפשיה ואפ"ה משמע דקי"ל כרב דלא חייש לה ומיהו אם הוחזקה נדה בשכנותיה דאמרי' בסוף קדושין (דף פ א) דבעלה לוקה עליה משום נדה אפי' נתנה אמתלא לומר לא לבשתי בגדי נדות אלא מפני כך אינה נאמנת דכיון דבעלה לוקה אלמא כנדה משוינן לה. כ"כ הרשב"א ז"ל:

שו"ת רמ"א סי' ב

"ועוד נראה דבגדון דידן אפילו הרמב"ן מודה דמהני לה נתינת אמתלא, אף על גב דכתב דלא מהני היינו דוקא אמתלא דמהני לגבי טמאה אני, דהיינו שתאמר שלא היה בה כח או שאר אמתלאות כאלו, ומטעם שכתב ב"י דכולי האי לא היא שטיא להחזיק עצמה נדה בין שכנותיה, אבל בכי האי גוונא דעיקר אמתלא תלויה באחרים, ולא היתה יכולה לעשות בענין אחר, בודאי אמרינן דמהני אמתלא כזו.